

ROZVOJ ZEMĚDĚLSKÉHO PODNIKU V KONTEXTU NEPŘÍMÝCH FAKTORŮ

THE FARM DEVELOPMENT IN CONTEXT OF INDIRECT FACTORS

Jindra Kouřilová

Anotace:

Mimo často diskutovaných zásadních přímých faktorů ovlivňujících vývoj v zemědělství, je zde řada dalších. Jedná se o změny v legislativě, vedení účetnictví, daňové podmínky a sazby, pravidla welfare zvířat, environmentální diagnostika, vliv médií; nenápadná, ale významná rizika.

Klíčová slova:

zemědělství, ekonomika, faktory rozvoje.

Abstract:

In addition to main downright factors there are the others that influence results of economics activities. It deals with the changes of VAT, changes of tax income, welfare animals rights, agroenvironmental diagnostic, the press, not striking but important risks.

Keywords:

agriculture, economics, development factors.

ÚVOD

Diskuse spojené se sledováním rozvoje zemědělských podniků patří mimo parametrů technických a technologických zejména dotační politice, systému, výši a účinnosti dotací. V dalším jsou sledovány třeba směry regionální politiky, snižování nákladů (bohužel ne netradičních forem), rozvoj ekologického zemědělství. Méně pozornosti se dostává porovnávání a řešení sociální sítě zemědělců v jednotlivých zemích a USA, hledání jejího optimálního stavu, stanovení pojmu nadprodukce i v závislosti na ceně a zdravotních parametrech, atd. Je zde však i řada faktorů, působících nepřímo či snad lépe nazváno méně diskutovaných, pokud nedoznají zrovna podoby krizovějšího momentu. Sem lze zařadit důsledky legislativních rozhodnutí, vč. změn ve vedení účetních soustav, výši daňových sazeb, ale i důsledky absence včasných legislativních rozhodnutí. Dále lze uvést postup sledování agroenvironmentálních parametrů, ale i důsledků mediálního modelování veřejného mínění týkající se podpory zemědělství; jsou zde rizika nenápadná, sporadicky zmiňovaná, o to mnohdy překvapivější.

CÍL

Poukázat na méně diskutované faktory, které nepřímo v různé míře ovlivňují rozvoj zemědělských podniků, podílejí se na jeho výsledcích a perspektivách.

METODY

Analýza materiálů naší a zejména zahraniční provenience (rakouské, německé a zejména podklady LEI DLO - výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky v Haagu s působností pro

EU) potvrdila, že jsou zde i méně často zmiňované faktory, povětšinou nepřímo působící na rozvoj odvětví i podniků samých, nepříliš nápadně uváděné v kontextu významnější problematiky. To lze konstatovat i o textech výzkumných prací jednotlivých zemí EU a USA, vycházejících z obdobných specifikovanějších zdrojů. Dedukce založená na odvození možných dopadů konkrétních podmínek změn naší legislativy na hospodářské aktivity a situaci zemědělských podniků, vycházela z aplikace předmětů na škole vyučovaných. Webové stránky školských institucí zemědělského zaměření především univerzitních směrů, zejména při hledání různých souvislostí pomocí zvolených hesel, naznačily až překvapivě důsledný a racionální přístup k tomuto oboru vzdělávání, když se v jednalo hlavně v tomto smyslu o instituce americké.

DISKUSE

Analýzou zmíněných materiálů bylo zjištěno, že rozvoj zemědělských podniků svým způsobem ovlivňují i další faktory, nežli podstatné, permanentně uváděné. Mezi významnější faktory tohoto druhu můžeme uvést následující.

- a) Změny v používání účetních soustav
- b) Daň z příjmu a DPH
- c) Dopady směnných kurzů
- d) Environmentální faktory vč. welfare zvířat
- e) Nerovný přístup vůči ostatním kategoriím obyvatel a zeměmi navzájem, zvláštní rizika

Ad a) Změny v používání účetních soustav.

Předpisy pro vedení účetnictví jsou platné v našich podmínkách pro všechny obory stejně. Daňová evidence nahrazující svým způsobem jednoduché účetnictví za použití další podrobnější navazující evidence může splňovat svůj účel s tím, že přetrvávající situace druhotné platební neschopnosti v tomto případě tolik na výsledky hospodaření nedoléhá. Pokud fyzická osoba dosáhla vyššího obrátu než 6 mil. Kč za bezprostředně předcházející rok, či na základě zvláštních předpisů, je povinna vést účetnictví (dříve podvojně). Může si zvolit jeho zjednodušenou podobu, na základě povinnosti ověření účetní závěrky auditorem pak vede účetnictví v plném rozsahu. Zjednodušená podoba, tzn. používání jen účtových skupin vč. účtů podrozvahových, kde jsou vedeny dotace na pořízení dlouhodobého majetku, leasing, přítomný majetek, který není ve vlastnictví účetní jednotky účtů, evidence tvorby rezerv či opravných položek, pro zemědělství není příliš vhodná. Vedení účetnictví v plném rozsahu na odpovídající úrovni při neustálých významných změnách je pak při práci v zemědělství poměrně obtížně zvladatelné a zadání zpracovatelské firmě málo pružné a povětšinou drahé. Další novela v účetnictví: možnost odepsat část pohledávky od 6 měsíců po lhůtě splatnosti prostřednictvím opravné položky k pohledávkám (bez soudního řízení), byla omezena pro daňové účely namísto dřívějších 33% pouze na 20% z úvěrované částky, čímž se situace pro věřitele zhoršuje. Vzhledem k diskusím o vedení účetnictví (čímž dříve bylo míněno jednoduché i povinné) a nyní se výklad omezil na dříve podvojně a vzniká tak poněkud zmatek. Nicméně nabízí se otázka, zda při určení vedení účetnictví z důvodu potřeb evidence dotací v rámci EU si zemědělci budou moci dle svých úvah vybrat. Lze předpokládat, že na základě platných pravidel by mohla pro potřeby farmy postačovat i daňová evidence, neboť daňová pravidla pro hospodaření a evidenci se významněji snad kromě časového rozlišení neliší. Ostatně o problémech s nevedením či nedostatečně vedeným účetnictvím na farmách se potýkají i původní země EU. Avšak pro potřeby centrální evidence i vykazování v EU je příhodnější plný rozsah účetnictví, který navíc přivítají i profesní účetní instituce (ovšem jako plátcí s nyní zvýšenou sazbou na základní).

Ad b) Daň z příjmu a DPH

Větší pozornost by měla být zřejmě věnována odpočitatelným položkám ze základu daně z příjmu vč. pracovního oděvu, PHM a další. Nově je zavedená odpisová skupina u administrativních budov (50 let), zvýší se v počátečních letech daňová povinnost; způsob odepisování nově pořízovaného majetku u právnických osob může být přizpůsoben postupně snižované sazbě daně z příjmu (z 28% v r. 2004 na 24% v r. 2006) z důvodu snižování daňových povinností.

U fyzické osoby –podnikatele nastává povinnost minimálního základu daně z příjmu, stanovený pro rok 2004 částkou 101 000 Kč bez ohledu na skutečně dosažený výsledek hospodaření.

V důsledku rozdílu některých sazeb vstupů a výstupů a vnitřní spotřebě, jsou z velké části zemědělské podniky plátcem DPH. Limit pro povinnou registraci plátců se snížil ze 750 tis. Kč za předchozí nejvýše 3 po sobě jdoucí měsíce na limit obratu 1 milion Kč za nejbližších předcházejících po sobě jdoucích kalendářních měsíců (což odpovídá EU s 35 tis. €). Zvýšení sazby na základní u ubytování a stravování by se měla dotknout i zvýšených cen agroturistiky, která má mnohde významné zastoupení v příjmech podniku. Zvýšení se dotýká i činností spojených s používáním software.

Do 15 dnů po uhrazení zálohové faktury vyvstává nyní povinnost vystavit daňový doklad, v okamžiku její úhrady nastává povinnost odvodu DPH;

Ad c) Dopady směnných kurzů

Přestože zemědělské podniky přímý dovoz a vývoz produktů a služeb až tolik jako jiná odvětví neovlivňuje, nepřímo přes silné obchodní organizace a jejich povětšinou zahraniční vlastníky vývoj kurzů i cel zemí mimo EU pocítí. Důležitou roli budou hrát i různá opatření proti dovozu.

Ad d) Environmentální faktory vč. welfare zvířat

Rýsuje se řada okruhů, vyžadujících reakci teoretické fronty i praxe v blízké budoucnosti, pokud nemá dojít k potencionálním a později skutečným postihům. Nejen dotace na ochranu krajiny a opatření vedoucí ke zvýšení bezpečnosti potravin, ale i evidence limitů zatížení krajiny, kvóty a další, se stávají i součástí účetních výkazů, účetní data jsou zdrojem sledování bilancí látek v krajině. Rovněž teoretická fronta se snaží započítat environmentální kvality jako externí aktivum podniku.

Oprávněné dodržování welfare zvířat dané legislativou vyžaduje značně vysoké investice, aniž stojí oproti tomu alespoň minimální ekonomický užitek. To lze ilustrovat na případu Direktivy 1999/74 EC, týkající se změny ustájení slepic v klecových a volierových chovech. Návratnost investice zřejmě bude muset být postavena mimo platná hlediska; příjmy se nezvýší v důsledku spíše nižší kvality vajec (mimo jejich velikost); snižuje se tak znatelně konkurenceschopnost v porovnání s cenami USA a zemí mimo EU. Tíha návratnosti investice pak spočívá na ekologickém uvědomění obyvatelstva při úhradách vyšších požadovaných cen, což v současných podmínkách je velmi málo pravděpodobné. Obdobně viz problematika důsledků výskytu BSE, zejména v ekologickém chovu.

Ad e) Nerovný přístup v rámci zemí navzájem a vůči ostatním kategoriím obyvatel, zvláštní rizika.

Mimo hledání optimální dotační politiky odbyvající se v podobě spolupráce hlavně mezi Francií a Německem a diskutované výše dotací v porovnání se zemědělci původních zemí EU, se jedná i o hledání způsobů, jak prosadit zájmy země proti jiným jak v rámci EU samé, tak zejména mimo ni. Viz prohlášení politiků otevřeně, více pak obsahují projevy svým voličům a zdaleka bez zajímavosti nejsou ani vnitřní odborné materiály, které se zabývají již konkrétními možnými opatřeními a která je nutno nezbytně považovat za zvláštní rizika (např. rozdělování mléčných kvót a dovoz vajec). Požadavek přísného dodržování

hygienických parametrů v našich podmínkách je jen obtížně slučitelný s podmínkami uváděného prodeje ze dvora v některých materiálech zemí EU. Zahraniční podniky z velké části se již výborně umí pohybovat v podmínkách daných kvót, limitů, kdy dle potřeby fúzí, dělí se právně, organizačně, což je však ošetřováno jen v málo státech.

Přemírou pochopení obyvatelstva netrpí naše zemědělská veřejnost ze strany svých obyvatel; na rozdíl od okolních států se ocitá v opačné pozici. Zvláště pak ze strany médií, která pomíjejíce náročnost práce, vč. finančních i psychických dopadů škod nezaviněných zemědělci, pomíjejíce stamiliardy Kč v podobě úhrad ztrát peněžním ústavům, podpor méně smysluplných aktivit, podsunují zemědělcům roli neoprávněného uživatele relativně nízkých externích zdrojů na úkor obyvatelstva samého. Tento nedůsledný přístup ze strany řídicích institucí se obrazí i v podpoře údržby krajiny zemědělci a dalším.

ZÁVĚR

Rozvoj zemědělských podniků je na celém světě podmíněn jak interními, tak externími zdroji, širokou škálou podmínek a faktorů, které jej ovlivňují. Ty mají povětšinou tradiční podobu, která je sledována a vyhodnocována. Ale je zapotřebí zároveň sledovat i zdánlivě nepřímé faktory, které třeba v důsledku změn podmínek a legislativy mohou působit v zemědělských aktivitách náhlá nepříjemná překvapení. Poměrně schůdnou cestou je promítání dopadů do konkrétních souvislostí zemědělských aktivit, sledování publikací zejména cizí provenience i mnohdy za cenu, že je třeba číst i mezi řádky.

Vcelku překvapivě dobře působí alespoň podle dostupných materiálů americké zemědělské školství ve všech svých podobách. Spojení této vysoké racionality a evropského pojetí prosazování politiky počínaje welfare zvířat po sociální síť zemědělců, by mohlo dostat své místo i v našem zemědělském školství. To snad až příliš rychle ztratilo zájem svých klientů v důsledku změn struktury a podmínek hospodaření, ale i nepříznivého společenského klimatu. Avšak rozšířeno a doplněno o jakýsi kurz sebeobrany by mohlo v budoucnu prosperovat. Žádné jiné odvětví v sobě nesoustředí potřebu znalostí tolika oborů, působení externích faktorů, právě jako toto.

Literatura:

- Hurta, J.: Netradiční přístupy ke snižování nákladů, Aktuální ekonomická problematika zemědělských podniků, sborník z konference, VÚZE Praha, 2003
- Kouřilová, J.: Direktiva 1999/74 EC a welfare slepic, Euromagazín 4, 2004
- Kouřilová, J.: Environmentální účetnictví v zemědělství, Acta Univeritatis, ZF JU Č. Budějovice, VI (2), 2004
- Svatoš, M.: Vliv nové ekonomiky na formování udržitelného zemědělství, Sborník z mezinárodní vědecké konference, Agrární perspektivy XII, PEF ČZU Praha, 2003
- www stránky LEI DLO Haag, 1999-2004.

Kontaktní adresa autora:

Doc. Ing Jindra Kouřilová, CSc

ZF JU Č. Budějovice, Studentská 13, 370 05 České Budějovice, kourilova@zf.jcu.cz